

Лекція 9

Тема: Розгортання Української революції. Боротьба за відновлення державності

План

1. Павло Скоропадський. Українська Держава. Внутрішня та зовнішня політика. Зародження повстанського руху.
2. Антигетьманське повстання і відновлення УНР. Директорія.
3. Трудовий конгрес. Симон Петлюра.
4. Кримські крайові уряди. Спроби приєднати Крим до України.

Література:

П-1: Історія України: підручник для 10 кл. закладів загальної середньої освіти /В. С. Власов, С. В. Кульчицький, К.: Літера ЛТД, 2018, Розділ 3, §23-24;25-26;

П-2: Кульчицький С.В., Лебедева Ю.Г. Історія України: підруч. для 10 класу загальноосвіт. навч. закл. – К.: Генеза, 2010. §23-26;

П-3: Пометун О. І., Гупан Н. М. Історія України: підруч. для 10 класу загальноосвіт. навч. закл. – К.: Освіта, 2015, тема 13-14;

П-4: Турченко Ф. Г. Історія України: підруч. для 10 класу загальноосвіт. навч. закл. – К.: Генеза, 2010, §47-48; 49-50

Електронні підручники:

[Istoriya Ukrainy 10klas Turchenko.pdf](#)

[Istoriya Ukrainy 10klas Pometun.pdf](#)

[10-klas-istorija-ukrajini-vlasov-2018-stand.pdf](#)

[Istoriya Ukrainy 10klas Kulchyckyj.pdf](#)

Рекомендую переглянути відео лекцію з історії України за посиланням

<https://uamoderna.com/urok-istorii/video-lectute-ukr-history-naukma>

Тема лекції: «Визвольні змагання»

1. 29 квітня 1918 р. З'їзд хліборобів - землевласників передав владу генералу П.Скоропадському, який проголосив себе гетьманом України. Серед перших рішень гетьмана була ліквідація УНР і проголошення **Української держави.**

Внутрішню політику гетьман спрямував на розбудову держави, в якій мали домінувати інтереси заможних верств населення. Після перевороту П. Скоропадський видав закон «**Про тимчасовий державний устрій України**», де підкреслив, що до скликання парламенту законодавча влада зосереджується в руках гетьмана. Крім того гетьман очолював виконавчу і судову владу в Україні.

До його повноважень входило призначати голову Ради Міністрів, затверджувати і розпускати уряд, контролювати зовнішньополітичну діяльність держави, оголошувати військовий чи особливий стан, проводити амністію. Гетьман був головнокомандуючим армією та флотом У «**Грамоті до всього Українського народу**» гетьман обіцяв «забезпечити населенню спокій, закон і можливості творчої праці». Та ставши верховним правителем України, П. Скоропадський почав поновлювати старі дореволюційні порядки. Україною пройшла хвиля арештів і розстрілів. Насамперед вони стосувалися тих, хто нещодавно очолював місцеві органи влади і конфіскував поміщицькі землі.

Гетьманський уряд, який очолив **Ф. Лизогуб**, складався здебільшого з російських кадетів та монархістів, яким була байдужою ідея української державності. Гетьман та його уряд не був цілком суверенний у своїх діях. **Уся його діяльність проходила під суворим наглядом австро-німецьких окупаційних властей.** Вони не дозволяли гетьманові

створити регулярної української армії, ешелонами відправляли в Німеччину та Австро-Угорщину продовольство з України.

Значними були успіхи Гетьмана в національно-культурній політиці, у створенні збройних сил Української держави.

Гетьман проводив активну зовнішню політику.

Проте вказані успіхи гетьманського уряду та його відносна стабільність, припинення анархії в Україні ґрунтувалися виключно на авторитарній владі гетьмана, підтримуваної австро-німецькими військами. Опорою гетьманського режиму були поміщики, буржуазія та старе чиновництво, яких цікавила стабільність. *Гетьманат мав вузьку соціальну базу, що не відповідала курсу на розбудову національної державності.*

У липні–серпні 1918 р. піднімається антигетьманська хвиля страйкового руху, активізуються повстанські загони селян (40 тис. осіб).

11 листопада 1918 р. закінчилася I світова війна поразкою німецько-австрійського блоку. Почалася евакуація німецьких військ з України. За цих умов Раднарком анулював Брестський мир з Німеччиною і в т. ч. про визнання Росією самостійності України.

Втративши іноземну військову підтримку гетьман опинився у безнадійній ситуації. **14 грудня 1918 р. П. Скоропадський був змушений зректися влади і незабаром виїхав за кордон.**

Отже, спроба консервативних політичних сил шляхом встановлення авторитарної форми правління стабілізувати ситуацію в Україні зазнала невдачі.

Політика гетьмана П.Скоропадського

Галузь	Характеристика
<i>Політичний устрій</i>	Перетворення УНР на Українську Державу монархічного типу на чолі з гетьманом. Структура влади: гетьман, Рада Міністрів, губернські й повітові старости, волосні старшини, у великих містах - градоначальники
<i>Економічний розвиток</i>	Відновлення приватної власності на землю, повернення конфіскованих земель поміщикам, формування середнього класу землевласників. Повернення націоналізованих підприємств попереднім власникам. Встановлено 12-годинний робочий день, заборонено страйки, обмежена свобода профспілок, зростає безробіття. Україною прокотилася хвиля арештів і розстрілів. Серед позитивних змін: удосконалення грошової системи, відкриття українських банків. Відновлено залізничний рух. Розвиток зовнішнього ринку.
<i>Національно-культурний розвиток</i>	Визнання української мови державною. Створено державні українські університети в Києві і Кам'янець-Подільському, відкрито 150 українських гімназій, засновано Державний український архів, Національну галерею мистецтв, Український історичний музей, Український театр драми і опери, Українську національну бібліотеку, Українську академію наук на чолі з В.Вернадським (27 листопада 1918 р.). Утворено Українську автокефальну православну церкву на чолі з митрополитом В.Липківським .
<i>Військова справа</i>	Переформовано старі й створено нові військові частини: Окрема запорозька дивізія, Сердюцька дивізія, галицький полк Січових стрільців, Сірожупанна дивізія. Функції поліції і державної безпеки виконувала Державна варта . Реорганізовано державний флот. 16 жовтня 1918 р. окремим Універсалом П.Скоропадський відновив козацтво.
<i>Зовнішні</i>	Установлення дипломатичних відносин з 13 країнами.

<i>відносини</i>	<p>12 червня 1918 р. підписано мирний договір з радянською Росією. Гетьманський уряд підтримував відносини з Доном, Кубанню, Кримом. Дипломатична боротьба за повернення українських територій, які залишилися за межами України.</p> <p>Договір з Румунією про передачу Україні Бессарабії. 12 червня 1918 р. в Києві був підписаний попередній мир між делегаціями України і РРФСР. Цей акт визнавав Українську державу, але з підписанням остаточного миру радянська делегація зволікала, передбачаючи скору поразку Німеччини</p>
------------------	---

2. У серпні 1918 р. в Києві опозиційні до гетьманату сили об'єдналися і утворили Український національний союз (УНС), головою якого було обрано В. Винниченка. У ніч з 13 на 14 листопада на засіданні УНС було утворено верховний п'ятиособовий орган – Директорію - для керівництва повстанням проти гетьмана, до складу якої ввійшли В. Винниченко (голова, член УСДРП), С. Петлюра (член УСДРП), Ф. Швець (Селянська спілка), А. Макаренко (представник Об'єднаної ради залізничників України), П. Адрієвський (член УПСР). Директорії вдалося завоювати масову підтримку селянства, яке стихійно піднімалося на антигетьманську боротьбу. На її бік перейшла частина гетьманських військ, у тому числі полк Січових стрільців, яким командував Є. Коновалець.

Симон Петлюра

Місцем дислокації Директорії стало м. Біла

Церква. Збройні сили Директорії на той час нараховували близько **100 тис. чол.** Під **Мотовилівкою 18 листопада гетьманські війська були вщент розбиті.** 14 грудня 1918 р. Скоропадський зрікся влади. Гетьманський режим перестав існувати. **19 грудня** Директорія, яка перебувала в Білій Церкві, переїхала до Києва. З блискавичною швидкістю Директорія встановлювала контроль над територією України.

Директорія проголосила відродження Української Народної Республіки, відновила її закони та призначила свій уряд під керівництвом В. Чехівського.

Політика Директорії УНР		
<i>Внутрішня політика</i>	<i>Аграрна реформа</i>	<i>Зовнішня політика</i>
Скасовувалися всі закони гетьманського уряду. Відновлювались: 8-годинний робочий день, робочий контроль на підприємствах, діяльність профспілок, право проведення страйків, національно-персональна автономія.	Вилучення землі у поміщиків без викупу. Поміщикам пообіцяли компенсації за різноманітні вдосконалення, недоторканість племінної худоби, виноградників, земель промислових підприємств та іноземців	УНР визнали Угорщина, Чехословаччина, Голландія, Італія, Ватикан. (Всього понад 30 держав) Мета – забезпечити міжнародне визнання, здобути вихід з міжнародної ізоляції, пошук союзників. Шляхи реалізації різні: В.Винниченко, В.Чехівський – за союз з РСФРР; С.Петлюра – за союз з Антантою.

У зовнішній політиці Директорія орієнтувалася на держави Антанти, передусім Францію. З Францією був підписаний договір, за яким Україна підпала під її протекторат. Директорія була з самого початку свого правління у стані війни з Радянською Росією, яка після анулювання Брестського миру починає **II україно - більшовицьку війну**

3. Для розв'язання проблем організації влади Директорія ініціювала проведення **Трудового конгресу України**, що розпочався у **Києві 23 січня 1919 р.** Для участі в ньому прибули 400 делегатів, 36 із них – посланці західноукраїнського регіону.

Конгрес висловив політичну довіру Директорії. Їй передавалася законодавча влада в країні до скликання наступної сесії Конгресу а Раді народних міністрів – виконавча. Конгрес затвердив акт про утворення єдиної соборної України.

Однак, в цей час Директорія вже готувалася до евакуації з Києва. декларації й постанови конгресу вже не мали істотного значення. Конгрес припинив свою роботу.

Усі спроби Директорії закріпити за собою владу в Україні не дали результатів.

Реальна влада в країні належала виборним отаманам напівпартизанських загонів, з яких склалися збройні сили УНР (Н. Махно, М. Григор'єв та багато інших).

Ці загони добре воювали тільки поблизу своїх домівок, а за несприятливих умов розпорошувалися без бою.

С. Петлюра ставши головним отаманом не мав можливості створити дієздатну армію. На момент падіння гетьманського режиму Директорія мала 100–тисячну армію, а через півтора місяці її збройні сили ледве перевищували 20 тис. бійців.

За півтора місяці після приходу до влади Директорія втратила вплив на більшій частині України.

2 лютого 1919 р. Директорія під тиском більшовицьких військ покинула Київ. **5 лютого** більшовики вступили до Києва і **до травня 1919 р.** майже на всій території України була встановлена радянська влада.

4. До початку травня 1918 р. в результаті наступу німецьких військ та **військ УНР** (запорізький корпус під командуванням підполковника **Болбочана**) більшовики залишили Крим. **До листопада Крим залишився під одноособовим контролем Німеччини.**

На відміну від Центральної Ради уряд П.Скоропадського з початку перебування у влади підняв питання приналежності півострова. 10 травня Павло Скоропадський надіслав ноту німецькому послу фон Мумму, в якій писав: “Україна без Криму стати сильною державою не могла...”

Цілком зрозуміло, що німецький уряд не мав бажання віддавати кому б то не було цей дуже зручний стратегічний плацдарм. Тому німці використали положення III Універсалу, де Кримський півострів не був включений до складу Української Народної Республіки, як формальний привід для рішучої відмови.

За підтримки німецького командування **25 червня 1918 р.** був створений **Перший Кримський крайовий уряд**, який проіснував до 15 листопада 1918 р. і склав свої повноваження після того, як німці залишили півострів. Головою уряду був **Сулейман Сулькевич**. Уряд взяв курс на побудову незалежної держави в Криму.

15 листопада 1918 р. на з'їзді представників міст, повітів та волосних земств був сформований **новий (другий) склад Кримського крайового уряду**. Головою уряду був **Соломон Крим**.

Другий Кримський крайовий уряд проіснував до квітня 1919.

Він відкинув курс на самостійність півострова, що проводив **перший крайовий уряд**, своїми завданнями вважав зближення з усіма державними організаціями, які прагнули до «возз'єднання єдиної Росії».

Наприкінці березня — початку квітня 1919 р. більшовицькі війська підступили до Криму. **4 квітня** вони захопили Перекоп, **Севастополь взято 29 квітня**. У травні була проголошена **Кримська Соціалістична Радянська Республіка** (що проіснувала тільки 75 днів).